

Kontroll av ekologiska livsmedel

Här ger Livsmedelsverket vägledning om hur kraven i lagstiftningen kan uppnås. Vägledningen är inte bindande och utesluter inte andra sätt att uppfylla kraven.

Den som köper ekologiska livsmedel i en butik ska känna sig säker på att livsmedlen svarar mot de krav som reglerna ställer. Det handlar om redlighet - alltså att ett livsmedel verkligen består av det som det uppges innehålla.

Om lagstiftningen

På sidan om ekologiska livsmedel finns relevant livsmedelslagstiftning samlad till höger. Där kan du klicka dig vidare och både få information om lagstiftningen och komma direkt till de olika lagarna och förordningarna. Från och med 1 januari 2022 ska nya regler om ekologiska livsmedel tillämpas.

- Förordning (EU) 2018/848 om ekologisk produktion och märkning av ekologiska produkter.
- Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2021:12) om kontroll av ekologisk produktion

Med stöd av förordning (EU) 2018/848 finns också flera genomförandeakter och delegerade akter. Alla akter finns samlade på sidan där du hittar förordning (EU) 2018/848. Se länk här till höger på sidan.

I kontrollen av ekologiska livsmedel behöver du också ta hänsyn till följande regler:

- Lag (2013:363) om kontroll av ekologisk produktion.
- Förordning (2013:1059) om kontroll av ekologisk produktion.

Krav på anmälan till Livsmedelsverket

Från och med den 1 januari 2022 ska livsmedelsföretag anmäla sin ekologiska verksamhet till Livsmedelsverket innan de släpper ut ekologiska livsmedel på marknaden. Se artikel 34.1 i förordning (EU) 2018/848. Det gäller företag som:

- släpper ut ekologiska livsmedel på marknaden,
- producerar, bereder (det vill säga tillverkar inklusive till exempel märker och förpackar), distribuerar eller lagrar ekologiska produkter eller produkter under omställning,
- exporterar ekologiska produkter till ett tredjeland,
- importerar ekologiska produkter från ett tredjeland,
- lägger ut sådan verksamhet på en annan aktör,
- säljer ekologiska livsmedel genom distanshandel.

Anmälan ska alltså göras av ett företag, det vill säga en aktör enligt förordning (EU) 2018/848. Förordningen definierar aktör som en fysisk eller juridisk person som ansvarar för att denna förordning följs i alla produktions-, berednings- och distributionsled som står under den personens kontroll, se artikel 3.13 i förordningen. Det betyder att varje juridisk person behöver anmäla sig. En livsmedelskedja som är en juridisk person, med flera butiker med samma organisationsnummer, behöver alltså bara göra en anmälan. Detta förutsatt att den juridiska personen (aktören) ansvarar för efterlevnaden av förordningen hos samtliga butiker.

Observera att företag som bedriver primärproduktion av ekologiska produkter, till exempel frukt, grönsaker, mjölk och ägg, ska göra en anmälan både till Jordbruksverket och Livsmedelsverket.

Undantag från anmälan till Livsmedelsverket

Vissa företag behöver inte anmäla sin ekologiska verksamhet till Livsmedelsverket. Det är företag som endast säljer redan färdigförpackade ekologiska livsmedel direkt till slutkonsumenter och lagringen av dessa produkter endast sker i anslutning till försäljningsplatsen. Se artikel 34.2 i förordning (EU) 2018/848.

Företag som var certifierade av ett kontrollorgan den 1 jan 2022, och fortfarande är det, behöver inte göra någon anmälan till Livsmedelsverket för sin ekologiska verksamhet.

Krav på certifiering

Livsmedelsföretagare som släpper ut ekologiska livsmedel på marknaden ska också certifiera sitt företag hos ett kontrollorgan för att erhålla ett certifikat. Se artikel 35.2 i förordning (EU) 2018/848. Det gäller företag som:

- släpper ut ekologiska livsmedel på marknaden,
- producerar, bereder (det vill säga tillverkar inklusive till exempel märker och förpackar), distribuerar eller lagrar ekologiska produkter eller produkter under omställning,
- exporterar ekologiska produkter till ett tredjeland,
- importerar ekologiska produkter från ett tredjeland,
- lägger ut sådan verksamhet på en annan aktör,
- säljer ekologiska livsmedel genom distanshandel.

Undantag från kravet på certifiering

Undantag från kravet på certifiering hos ett kontrollorgan gäller för företag som säljer redan färdigförpackade livsmedel direkt till slutkonsument samt för företag som säljer mindre mängder oförpackade ekologiska livsmedel direkt till slutkonsument, och lagringen av dessa livsmedel endast sker i anslutning till försäljningsplatsen. Se artiklarna 34.2 och 35.8 i förordning (EU) 2018/848 och 4 § LIVSFS 2021:12. Med oförpackade livsmedel menas livsmedel som inte är färdigförpackade.

Inte färdigförpackade livsmedel

Ytterligare krav för att omfattas av undantaget avseende oförpackade livsmedel är att:

- den ekologiska försäljningen av oförpackade ekologiska livsmedel inte överstiger 5000 kilogram per år eller*
- försäljningen för oförpackade ekologiska livsmedel inte motsvarar en årlig omsättning som överstiger 20 000 EUR*.

**De två sista punkterna är alternativa, vilket innebär att företagen endast behöver uppfylla en av dem.*

Vid beräkning av försäljningsvolym eller årlig omsättning utgår man från företaget, det vill säga aktören enligt förordning (EU) 2018/848. Förordningen definierar aktör som en fysisk eller juridisk person som ansvarar för att denna förordning följs i alla produktions-, berednings- och distributionsled som står under den personens kontroll, se artikel 3.13 i förordningen. Det betyder att beräkningen behöver göras för varje juridisk person. För till exempel livsmedelskedjor som är en juridisk person, med flera butiker med samma organisationsnummer, gäller att man behöver lägga ihop försäljningsvolym eller årlig omsättning för samtliga butiker.

Vad som är beredning enligt det ekologiska regelverket framgår av artikel 3.44 i förordning (EU) 2018/848:

- Konservering.
- Bearbetning av ekologiska produkter inklusive slakt och styckning när det gäller animalieprodukter.
- Paketering och/eller ekologisk märkning.

Ovanstående aktiviteter kräver alltså certifiering hos ett kontrollorgan.

Men skivning av exempelvis skinka, delning och annan liknande hantering av livsmedel räknas inte som bearbetning. Det innebär att ha en skylt i delikatesdisken om att skinkan är ekologisk eller att ha information på hyllkanten om att livsmedlet är ekologiskt inte medför krav på certifiering hos ett kontrollorgan.

Däremot räknas så kallad "bake off" i butik som bearbetning då det steget väsentligt förändrar livsmedlet. Eftersom det räknas som en beredning kräver det certifiering hos ett kontrollorgan.

I Sverige finns fem privata kontrollorgan som certifierar och kontrollerar ekologiska livsmedel. De kontrollerar att alla som hanterar ekologiska livsmedel följer lagstiftningen som styr hur ekologisk mat får tillverkas och märkas. Läs mer på Livsmedelsverkets webbplats Ekologisk mat.

Ekologisk mat

Undantag från certifiering hos ett kontrollorgan

För att avgöra om ett livsmedelsföretag är undantaget, börja alltid med frågan:

- Säljer företaget direkt till slutkonsument?

Om svaret är nej ska företaget vara certifierat.

Om svaret är ja, gå vidare till följande frågor och svara på:

- Har företaget någon form av produktion, beredning av ekologiska livsmedel?
- Förvarar företaget sina ekologiska livsmedel på annan plats än på försäljningsstället?
- Importerar företaget ekologiska livsmedel från länder utanför EU?
- Exporterar företaget ekologiska livsmedel till länder utanför EU?
- Har de lagt ut sådan verksamhet ovan på en annan aktör?
- Har företaget distansförsäljning av ekologiska livsmedel?
- Släpper företaget ut ekologiska livsmedel på marknaden som:
 - överstiger den ekologiska försäljningen av inte färdigförpackade ekologiska livsmedel 5000 kilogram per år eller*
 - motsvarar försäljningen av inte färdigförpackade ekologiska livsmedel en årlig omsättning som överstiger 20 000 EUR*?

**Dessa två underpunkter är alternativa, vilket innebär att företagen endast behöver uppfylla en av dem.*

Om svaret är ja på något av de uppräknade alternativen ovan ska de vara certifierade hos ett kontrollorgan.

Om svaret är nej på samtliga frågor behöver företaget inte vara certifierat.

I praktiken innebär det att vissa butiker är undantagna och för dessa gäller att ekologiska livsmedel då enbart kontrolleras av den ordinarie livsmedelskontrollen, det vill säga den kommunala kontrollmyndigheten.

Försäljning av ekologiska livsmedel på distans

Försäljning av ekologiska livsmedel via distansförsäljning/e-handel räknas inte som försäljning direkt till slutkonsument, vilket gör att denna typ av verksamhet *i princip* alltid ska certifieras hos ett kontrollorgan och anmäla sin ekologiska verksamhet till Livsmedelsverket. För att det ska vara direkt försäljning till slutkonsument krävs att försäljningen (vid köptillfället) sker i närvaro av både handlaren eller dess personal och slutkonsumenten.

Försäljning av livsmedel via en REKO-ring räknas därmed som distansförsäljning. Det innebär att alla aktörer, det vill säga både livsmedelsföretag och privatpersoner, som säljer ekologiska livsmedel via en REKO-ring ska vara certifierade hos ett kontrollorgan och anmälda till Livsmedelsverket för sin ekologiska hantering.

Observera att lagerhållningen av de ekologiska livsmedlen också ska vara certifierad hos ett kontrollorgan och anmäld till Livsmedelsverket, oavsett vem som äger lagret.

Alla anläggningar inom företaget som är inblandade i handeln ska ingå i certifieringen. Sker försäljningen via en gemensam webbplats behöver endast huvudkontoret certifieras, men lager och butik som packar/lämnar ut varorna måste omfattas av kontrollen.

För en livsmedelskedja med en gemensam firma (samma organisationsnummer) kan därför en certifiering och anmälan räcka, men den ska då omfatta alla anläggningar. Observera att för livsmedelskedjor där butikerna har egen firma (eget organisationsnummer) ska varje butik ha en egen certifiering. Detta gäller oavsett om butiken har egen webbhandel eller en gemensam för hela kedjan.

Med distanshandel menas att köpet ingås när slutkonsumenten väljer att slutföra köpet på webbsidan, eftersom konsumenten då ingått ett bindande avtal med företagaren. Detta gäller oavsett om betalning sker vid köpet, via faktura eller om varan hämtas i butik. Det gäller också oavsett om matkassen plockas ihop i butik eller på lager för hämtning/utkörning.

Utkörning av förbeställda matkassar kan göras på olika sätt. En del företag plockar ihop matkassen på ett lager och kör den sedan direkt hem till konsumenten, medan andra låter kassen mellanlanda i så kallade hämtnings-skåp. I det senare fallet hämtar konsumenten själv sin matkasse i skåpet. Dessa skåp kan finnas på olika platser.

Ägaren av hämtnings-skåp behöver inte certifiera sitt företag hos ett kontrollorgan eller göra en anmälan till Livsmedelsverket för ekologisk verksamhet, eftersom mellanlagring av matkassar anses vara en del av hemtransporten av kassarna och transportverksamhet inte behöver certifieras. En butik som uppfyller kraven på att inte behöva certifiera sin verksamhet till ett kontrollorgan eller anmäla sin verksamhet till Livsmedelsverket, kan med andra ord ha hämtnings-skåp utan att behöva certifiera eller anmäla verksamheten.

Storhushåll omfattas inte av de ekologiska reglerna

Storhushåll som restauranger och skolkök omfattas inte av de ekologiska reglerna och kan inte certifieras sig hos ett kontrollorgan. Se artikel 2.3 i förordning (EU) 2018/848. Istället kontrolleras storhushållsverksamheter av den ordinarie livsmedelskontrollen, det vill säga den kommunala kontrollmyndigheten.

För att få informera om och märka livsmedel som ekologiska på till exempel en restaurang eller ett kafé får livsmedlen inte ha bearbetats i storhushållet, utan ska vara inköpta som ekologiska. Det vill säga bearbetning av livsmedlet ska ha gjorts i ett tidigare steg i produktionskedjan, och då enligt de ekologiska reglerna.

Exempelvis kan en restaurang köpa in frysta ekologiska färdiggräddade pannkakor som sedan värms i mikro före servering. Pannkakorna kan då säljas som ekologiska. Ett annat exempel kan vara en hamburgare som tillreds i restaurangen och där den enda ingrediensen som är ekologisk är köttfärsen. Den får då säljas som "Hamburgare med ekologisk köttfärs". Det ska finnas dokument som visar livsmedlens ekologiska status, till exempel genom certifikat, fakturor, följesedlar eller annat.

Ansvarsfördelning mellan kontrollorgan och kontrollmyndigheterna

För att ekologiska livsmedel inte ska kontrolleras av både ett kontrollorgan och kontrollmyndigheten är det viktigt att förstå vem som gör vad i kontrollen. Kontroll av ekologiska livsmedel är en redlighetskontroll och utförs av kontrollorganet mot det ekologiska regelverket. Den kontrolluppgiften har Livsmedelsverket delegerat till kontrollorganet efter en prövning.

Den övriga kontrollen utförs av kontrollmyndigheten. Den kommunala kontrollmyndigheten, länsstyrelsen och Livsmedelsverket kan kontrollera märkning och spårbarhet hos anslutna företag, men om de upptäcker brister i hur företaget följer de ekologiska reglerna är det viktigt att de informerar det aktuella kontrollorganet för vidare hantering.

Livsmedelsföretag som är anmälda till Livsmedelsverket och certifierade hos ett kontrollorgan får ett certifikat som visar att de är kunder hos dem. Kontrollorganet får återkalla ett utfärdat certifikat, vilket i praktiken innebär att företaget inte längre kan producera, märka eller släppa ut ekologiska livsmedel på marknaden. Finns det varor i lager som inte uppfyller de ekologiska reglerna får kontrollorganet besluta om att företaget ska ta bort den ekologiska märkningen.

I de fall ett kontrollorgan upptäcker en allvarlig överträdelse eller en överträdelse som får en långvarig verkan ska de utfärda ett saluförbud för att få sälja ekologiska livsmedel under en viss period.

När företag ska vara anmält och certifierat men inte är det

Det är bland annat den kommunala kontrollmyndigheten, länsstyrelsen och Livsmedelsverket som kan upptäcka företag som ska ha anmält sin ekologiska verksamhet men som inte gjort det. Det kan röra sig om ett företag som producerar och märker sina livsmedel som ekologiska eller importerar ekologiska livsmedel från länder utanför EU men inte är anmälda och certifierade hos ett kontrollorgan. Det kan även vara en butik som bereder ekologiska livsmedel och saluför dem som sådana utan att vara anmäld. Observera att det finns företag som ska anmäla sig men som inte behöver inneha certifikat.

Enklast att upptäcka detta är att kontrollmyndigheten frågar om företaget är anmält till Livsmedelsverket och vilket kontrollorgan som har certifierat företaget. Certifikaten finns publicerade på det aktuella kontrollorganets webbsida eller i Traces NT.

Lista över anslutna företag

Traces NT

Om ett företag som ska vara anmält till Livsmedelsverket för sin ekologiska verksamhet inte har gjort en sådan anmälan, ska kontrollmyndigheten omedelbart underrätta Livsmedelsverket.

Kommunen ska lämna över samtliga uppgifter som har kommit fram om överträdelsen och om vilka eventuella åtgärder som har beslutats mot företaget med anledning av den. Se 12 § LIVSFS 2021:12.

Även länsstyrelsen bör omedelbart underrätta Livsmedelsverket när ett företag som ska ha anmält sin ekologiska verksamhet till Livsmedelsverket inte har gjort det. Livsmedelsverket prövar då frågan om sanktionsavgift för företaget.

En åtgärd är att se till att företaget tar bort märkningen med ekologiskt till dess att företaget har gjort en anmälan till Livsmedelsverket och certifierat företaget hos ett kontrollorgan. Se exempelvis artikel 36 och 7 i förordning (EU) nr 1169/2011.

Vad kan kontrolleras i en butik?

När det gäller den ekologiska kontrollen i butik kan kontrollen se olika ut beroende på vilken verksamhet butiken har när det gäller ekologiska livsmedel. Det är viktigt att känna till skillnaderna eftersom det styr hur omfattande kontrollen blir.

En butik som endast säljer färdigförpackade ekologiska livsmedel direkt till slutkonsument

Denna aktör är undantagen kravet på anmälan till Livsmedelsverket och även undantagen från kravet på certifiering hos något kontrollorgan. Hos denna butik kontrollerar myndigheten att kraven för undantagen är uppfyllda. Myndigheten kontrollerar även spårbarhet och livsmedelsinformation utifrån kraven i till exempel förordning (EG) nr 178/2002 och förordning (EU) nr 1169/2011.

En butik som endast säljer mindre mängder oförpackade ekologiska livsmedel direkt till slutkonsument

Vad som är mindre mängder definieras under rubriken Undantag från kravet på certifiering. Denna aktör ska vara anmäld till Livsmedelsverket, men är undantagen kravet på certifiering hos ett kontrollorgan för att aktören säljer mindre mängder oförpackade ekologiska livsmedel. Hos denna aktör kontrollerar myndigheten att anmälan till Livsmedelsverket är gjord, och att butiken omfattas av undantaget från kravet på certifiering.

Eftersom butiken är undantagen från kravet på certifiering och inte får kontroll av ett kontrollorgan, blir det relevant för den kommunala kontrollmyndigheten att kontrollera att de relevanta kraven i förordning (EU) 2018/848 följs avseende bland annat spårbarhet, undvikande av sammanblandning och kontaminering (särhållning), livsmedelsinformation och rutiner för mottagningskontroll.

Det finns försiktighetsåtgärder som ska vidtas av aktörer i samtliga produktions-, berednings- och distributionsled för att undvika kontaminering med produkter och ämnen som inte är tillåtna i ekologisk produktion och för att undvika sammanblandning av ekologiska produkter och icke-ekologiska produkter, till exempel vid lösviktsförsäljning. Artikel 28 i förordning (EU) 2018/848 anger dessa försiktighetsåtgärder. Livsmedelsföretagaren ska dessutom genom styrkt dokumentation kunna visa att mängden sålda ekologiska produkter stämmer överens med mängden inköpta.

Se vägledningen om mängdbalans

Det ska framgå av följesedlar, certifikat eller annan dokumentation vilka livsmedel som är ekologiska. Det finns inget uttryckligt krav på att butiker som inte omfattas av kravet på att själva vara certifierade ska ha tillgång till certifikat eller andra liknande dokument som styrker de inköpta livsmedlens ekologiska status på plats, men de ska kunna skaffa fram dem på myndighetens begäran.

Det kan vara bra att känna till något om transport och mottagning av ekologiska livsmedel. De som enbart transporterar dessa livsmedel behöver inte vara certifierade hos ett kontrollorgan. Ekologiska livsmedel ska transporteras i lämpliga förpackningar, behållare eller fordon som är förseglade på ett sådant sätt att innehållet inte kan bytas ut utan att förseglingen skadas eller byts ut/förfalskas. Vid transport och mottagning av ekologiska produkter ska storförpackningar vara märkta med uppgift om:

- Namn och adress på företaget, eller i förekommande fall på ägaren eller säljaren av produkten.
- Produktens benämning försedd med en hänvisning till ekologisk produktion.
- Namn eller kodnummer för det kontrollorgan som företaget är underställt.

Uppgifterna kan också lämnas i ett följedokument om det dokumentet obestriddigt kan kopplas till storförpackningen. Företaget som skickar de ekologiska livsmedlen är ansvarigt för att detta görs på korrekt sätt.

En butik som säljer större mängder oförpackade ekologiska livsmedel

Denna aktör ska både vara anmäld till Livsmedelsverket och certifierad av ett kontrollorgan.

Livsmedelsföretag som redan var certifierade av ett kontrollorgan före den 1 jan 2022, och fortfarande är det, behöver inte anmäla sig till Livsmedelsverket.

Fokus för den kommunala kontrollmyndigheten när det gäller dessa butiker (gällande ekologiska livsmedel) bör vara att kontrollera att aktören har ett giltigt certifikat hos ett kontrollorgan. En aktör som omfattas av kravet på certifiering kontrolleras av sitt kontrollorgan. Det är kontrollorganen som kontrollerar att anmälan till Livsmedelsverket är gjord samt att kraven i den ekologiska förordningen följs.

En butik som utför någon form av beredning, till exempel tillverkar, förpackar eller märker ekologiska livsmedel, eller säljer ekologiska livsmedel via distanshandel, ska också vara certifierade av ett kontrollorgan och anmälda till Livsmedelsverket. Det gäller oavsett vilken mängd livsmedel som bereds.

Senast uppdaterad 10 februari 2025 Ansvarig grupp ROR_MEX